

DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/77-2>
УДК 338

Зеленін Ю.М.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської та страхової справи,
Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу
Міжрегіональної Академії управління персоналом
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9565-336X>

Zelenin Yuriy

Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Educational and Scientific Institute of Management, Economics and
Business of the Interregional Academy of Personnel Management

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ МЕТАЛУРГІЇ

THE ESSENCE AND CONTENT OF THE ECONOMIC POLICY FOR THE DEVELOPMENT OF METALLURGY

Встановлено, що найчастіше використання терміна «економічна політика розвитку металургії» зводиться до його функціонального змісту – підтримання чи підвищення конкурентоспроможності та цільових показників продуктивності. Визначено, що сьогодні існує велика кількість різних підходів до інтерпретації поняття «економічна політика розвитку металургії». Її розглядають як економічну категорію, систему заходів та інструментів, набір етапних дій та ін. Розрізняються й самі цільові пріоритети здійснення економічної політики розвитку металургії. Відзначено, що в українській науці основний акцент робиться на забезпеченні конкурентоспроможності розвитку металургії, у той час як зарубіжні автори у якості цільових пріоритетів виділяють досягнення сталого функціонування та розвитку економічних систем, мінімізацію негативних структурних зрушень на рівні металургії та раціональне використання ресурсних можливостей. За визначенням Організації Об'єднаних Націй (ООН) з промислового розвитку (ЮНІДО), економічна політика розвитку металургії – це, перш за все, сукупність державних заходів, орієнтованих на стабілізацію та покращення бізнес-умов з метою забезпечення сталого економічного зростання та підвищення суспільного добробуту. Світовий банк (World Bank), навпаки, наголошує не на зростанні добробуту суспільства, а на інтенсифікації зростання показників продуктивності. Доведено, що існує дві основні моделі економічної політики розвитку металургії: «вертикальна» та «горизонтальна». Перша з них вважається найжорсткішою. Вона орієнтована на використання інструментів пільгового кредитування, надання субсидій та податкових пільг. Для вертикальної політики характерний зовнішньоторговельний протекціонізм стосовно окремих виробництв. Що стосується горизонтальної моделі, то її можна назвати м'якшою. Її головна мета полягає у забезпеченні необхідних умов (інституційних, економічних та ін.) підтримки конкурентоспроможності приватного бізнес-сектору. Незважаючи на відмінності в підходах і моделях визначено єдину мету здійснення економічної політики розвитку металургії, яка полягає у забезпеченні стабільного довгострокового зростання та розвитку металургії, підтримці високого рівня конкурентоспроможності національної економіки та досягнення пріоритетних цілей у рамках економічної безпеки країни.

Ключові слова: економічна політика розвитку металургії, конкурентоспроможність національної економіки, металургія, стабільне довгострокове зростання.

It has been established that the most frequent use of the term “economic policy of metallurgy development” is reduced to its functional meaning – maintaining or increasing competitiveness and target performance indicators. It was determined that today there are a large number of different approaches to the interpretation of the concept of “economic policy for the development of metallurgy”. It is considered as an economic category, a system of measures and tools, a set of staged actions, etc. The target priorities of the implementation of the economic policy of the development of metallurgy also differ. It is noted that in Ukrainian science, the main emphasis is on ensuring the competitiveness of the development of metallurgy, while foreign authors highlight the achievement of sustainable functioning and development of economic systems, the minimization of negative structural changes at the level of metallurgy, and the rational use of resource opportunities as target priorities. According to the definition of the United Nations Industrial Development Organization (UNIDO), the economic policy of the development of metallurgy is, first of all, a set of government measures aimed at stabilizing and improving business conditions in order to ensure sustainable economic growth and increase public welfare. The World Bank, on the contrary, emphasizes not the growth of the welfare of society, but the intensification of the growth of productivity indicators. It has been proven that there are two main models of economic policy for the development of metallurgy: “vertical” and “horizontal”. The first of

them is considered the toughest. It is focused on the use of preferential lending tools, the provision of subsidies and tax benefits. Vertical policy is characterized by foreign trade protectionism in relation to individual industries. As for the horizontal model, it can be called softer. Its main goal is to ensure the necessary conditions (institutional, economic, etc.) to support the competitiveness of the private business sector. Despite the differences in approaches and models, a single goal of the economic policy of metallurgy development has been determined, which consists in ensuring stable long-term growth and development of metallurgy, maintaining a high level of competitiveness of the national economy and achieving priority goals within the framework of the country's economic security.

Keywords: *economic policy of metallurgy development, competitiveness of the national economy, metallurgy, stable long-term growth.*

Постановка проблеми. Економічна політика розвитку металургії – це один із стратегічно важливих напрямів економічної політики України. Вона являє собою сукупність організаційних, економічних, інституційних та правових заходів, націлених на розвиток та підтримку потенціалу металургії в рамках забезпечення випуску конкурентоспроможної продукції металургії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічна політика, як і практика управління, має безперервно вдосконалюватись. У сучасних умовах, що характеризуються високим ступенем нестабільності і підвищеним рівнем невизначеності макроекономічних і геостратегічних параметрів, економічна політика набуває ролі інструменту, за допомогою якого стає можливим формувати адекватні (пропорційні) відповідні реакції на виклики, що знову виникають з боку зовнішнього оточення. Саме тому питанням розробки ефективної економічної політики приділяється багато уваги [1–3].

Мета статті: уточнити сутність та зміст економічної політики розвитку металургії.

Виклад основного матеріалу. У сучасній науковій літературі поняття «економічна політика розвитку металургії» найчастіше отождоковують із виробничою стратегією чи політикою індустріалізації. Такий підхід не зовсім вірний в умовах мінливої олі та цільових пріоритетів самої економічної політики розвитку металургії. Згідно з найпоширенішим трактуванням, сучасна економічна політика розвитку металургії – це цілеспрямована політика, що реалізується на рівні окремої галузі. При цьому вона не завжди спрямована виключно на інтенсифікацію виробничих можливостей. Її головна функція полягає в регулюванні (переважно – у вжитті обмежувальних заходів) та стимулюванні розвитку металургії.

Найчастіше використання терміна «економічна політика розвитку металургії» зводиться до його функціонального змісту – підтримання чи підвищення конкурентоспроможності та цільових показників продуктивності.

Слід сказати, що сьогодні існує велика кількість різних підходів до інтерпретації поняття «економічна політика розвитку металургії».

Її розглядають як економічну категорію, систему заходів та інструментів, набір етапних дій та ін. Розрізняються й самі цільові пріоритети здійснення економічної політики розвитку металургії. Можна відзначити, що в українській науці основний акцент робиться на забезпеченні конкурентоспроможності розвитку металургії, у той час як зарубіжні автори у якості цільових пріоритетів виділяють досягнення сталого функціонування та розвитку економічних систем, мінімізацію негативних структурних зрушень на рівні металургії та раціональне використання ресурсних можливостей. За визначенням Організації Об'єднаних Націй (ООН) з промислового розвитку (ЮНІДО), економічна політика розвитку металургії – це, перш за все, сукупність державних заходів, орієнтованих на стабілізацію та покращення бізнес-умов з метою забезпечення сталого економічного зростання та підвищення суспільного добробуту. Світовий банк (World Bank), навпаки, наголошує не на зростанні добробуту суспільства, а на інтенсифікації зростання показників продуктивності.

Існують дві основні моделі економічної політики розвитку металургії: «вертикальна» та «горизонтальна». Перша з них вважається найжорсткішою. Вона орієнтована на використання інструментів пільгового кредитування, надання субсидій та податкових пільг. Для вертикальної політики характерний зовнішньоторговельний протекціонізм стосовно окремих виробництв. Що стосується горизонтальної моделі, то її можна назвати м'якшою. Її головна мета полягає у забезпеченні необхідних умов (інституційних, економічних та ін.) підтримки конкурентоспроможності приватного бізнес-сектору.

Незважаючи на відмінності в підходах і моделях, слід позначити єдину мету здійснення економічної політики розвитку металургії, яка полягає у забезпеченні стабільного довгострокового зростання та розвитку металургії, підтримці високого рівня конкурентоспроможності національної економіки та досягнення пріоритетних цілей у рамках економічної безпеки країни.

З терміном «економічна політика розвитку металургії» часто пов'язують такі поняття

як економічне зростання, під яким зазвичай розуміють підвищення реального валового внутрішнього продукту (ВВП). У якості пріоритетних стратегій забезпечення економічного зростання виділяють стратегію експортно орієнтованого зростання та ряд інших.

Вибір тієї чи іншої стратегії залежить від цілей реалізованої економічної політики розвитку металургії. При цьому дотримання лише однієї стратегії в даний час практично неможливе через різноманіття розв'язуваних завдань у рамках здійснення економічної політики розвитку металургії, серед яких можна виділити наступні:

1) розробка та впровадження стимулюючих заходів щодо об'єктів економічної політики розвитку металургії з метою досягнення запланованих цільових показників;

2) стимулювання металургійних підприємств до впровадження результатів науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), модернізації та поступового заміщення застарілих виробничих потужностей принципово новими технологічними лініями;

3) координація стимулюючих заходів на різних рівнях управління (регіональному, державному);

4) забезпечення раціонального використання ресурсів, досягнення високої ресурсної та енергетичної ефективності виробництв, збільшення продуктивності праці;

5) забезпечення балансу інтересів держави та інших суб'єктів економічної політики розвитку металургії, координація цілей та реалізованих завдань;

6) формування необхідних умов для забезпечення прозорості та доступності інформації для всіх учасників;

7) забезпечення рівного доступу всіх суб'єктів господарювання до реалізованих заходів підтримки та стимулювання в рамках економічної політики розвитку металургії, що проводиться.

Для досягнення зазначених вище завдань економічна політика розвитку металургії має вибудовуватись на певних принципах. До таких принципів слід віднести: конституційність, забезпечення свободи виробничої діяльності та рівноправності форм власності, захист інтересів українських виробників та ін.

Дотримання цих принципів є важливою умовою ефективного здійснення економічної політики розвитку металургії. У цьому слід розуміти, що її практична реалізованість визначається використанням конкретних методів та інструментів. У науковій

економічній літературі сьогодні немає єдності щодо класифікації методів економічної політики розвитку металургії, що формує певні складності їх систематизації та співвіднесення [4].

Відповідно до загальноновизнаної класифікації, за формами впливу на суб'єкти господарювання виділяють прямі і непрямі методи економічної політики розвитку металургії. За змістом їх поділяють на три основні категорії – адміністративні, правові та економічні [51]. Адміністративні методи більшою мірою характерні для централізовано керованої економіки, хоча сьогодні вони успішно використовуються і для регулювання ринкових економічних систем. Їх особливості полягають у прямому впливі на керований об'єкт, централізації цілей та завдань (рішення приймаються на основі одностороннього вибору) та наявності юридичної обов'язковості.

Адміністративні методи залежно від видів використовуваного інструментарію поділяють на три основні типи – організаційні, обмежувальні та інформаційні. Перші з них націлені на координацію діяльності та забезпечення інтересів сторін, які виступають як суб'єкти та об'єкти проведеної економічної політики розвитку металургії (регіональних та державних органів публічного управління, комерційних та некомерційних організацій тощо) за рахунок розвитку та впровадження форм державно-приватного партнерства (ДПП), створення фінансових та нефінансових інститутів розвитку та вдосконалення системи державних замовлень.

Обмежувальні методи пов'язані із затвердженням певних вимог, невиконання яких спричиняє накладення штрафів або інших передбачених законодавством санкцій. Вимоги є обов'язковими. Вони можуть відрізнятися в залежності від цілей та областей застосування (економічних, виробничих, технологічних, екологічних, санітарних та ін.). До обмежувальних методів, що набули широкого поширення в сучасній зовнішньоторгівельній політиці, також належать розробка технічних регламентів, вжиття антимонопольних заходів та введення квот на постачання окремих видів продукції.

Інформаційні методи мають на меті забезпечення ефективної інформаційно-комунікаційної інфраструктури. В умовах переходу до VI технологічного устрою застосування цих методів стає особливо актуальним. Велику роль сьогодні відіграють такі процеси, як збільшення швидкості прийняття управлінських рішень на основі розширення цифрових можливостей, інтелектуалізація

виробництв та створення нових форм ефективної взаємодії між окремими суб'єктами (державою, суспільством, металургійними підприємствами, інституційними структурами різного рівня та ін.).

Економічні методи – це інструменти державного впливу, метою впровадження яких є формування необхідних умов розвитку ефективних ринкових процесів. Традиційно їх поділяють на бюджетно-податкові та грошово-кредитні методи. Крім цих груп, виділяють також планування як один із інструментів, що дозволяють конкретизувати та координувати конкретні заходи та заходи економічної політики розвитку металургії у часі та просторі. Що стосується бюджетно-податкових методів, то, виходячи з назви, зрозуміло, що вони пов'язані з провідною політикою в галузі оподаткування і включають такі напрямки, як здійснення бюджетного планування (витрат і доходів), залучення позабюджетних джерел фінансування, розвиток митного регулювання експорту та імпорту окремих видів готової продукції та ін. У якості прикладів грошово-кредитних заходів можна навести регулювання ставки рефінансування, субсидування процентної ставки за кредитами, регулювання обмінного курсу іноземної валюти.

Правові методи безпосередньо пов'язані з чинним нормативно-правовим регулюванням. Декларативний характер положень прийнятих документів, неузгодженість окремих нормативних правових актів та недосконалість податкового, бюджетного та митного законодавства – все це може негативно вплинути на ефективність реалізації економічної політики розвитку металургії.

Збалансоване використання представлених вище методів забезпечує системний підхід до реалізованої економічної політики розвитку металургії і дозволяє ефективно організовувати управлінський процес на всіх рівнях. Загалом напрями здійснення основних інструментів та методів економічної політики розвитку металургії можна представити наступним чином:

- створення та розвиток регіональних та державних цільових програм;
- формування нормативного правового регулювання сфери економічної політики розвитку металургії, ухвалення відповідних актів, затвердження стандартів, правових норм та регламентів;
- регулювання фінансового ринку, контроль ставки рефінансування;
- регулювання кредитно-грошових відносин;

- забезпечення ефективного моніторингу фінансових звернень;
- створення стійких організаційно-господарських структур;
- сприяння розвитку ринкової економічної системи, реструктуризація «застарілих» форм відносин власності;
- правове забезпечення інвестиційних процесів;
- формування системи стимулів для ефективної реалізації нових інноваційних проєктів на рівні металургійних підприємств;
- сприяння модернізації діючих виробництв;
- удосконалення механізмів державних закупівель;
- розвиток системи фінансових та нефінансових інститутів;
- регулювання процесів, безпосередньо пов'язаних із структурною перебудовою національної металургії;
- здійснення моніторингу та контролю у сфері підготовки та підвищення кваліфікації кадрів для металургії;
- нормативне правове регулювання ліцензійних відносин.

Можна зробити висновок, що сучасна економічна політика розвитку металургії – це, перш за все, адресний вплив керуючої системи для досягнення пріоритетних цілей та вирішення ключових завдань розвитку національної економіки, а саме стабілізації ділового середовища, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку металургійного сектору. У сучасних реаліях економічна політика розвитку металургії може бути орієнтована виключно на інтенсифікацію виробничих можливостей. Екстенсивний характер використання ресурсів, націленість виключно на максимізацію економічних можливостей та виробничий прагматизм, орієнтація на досягнення короткострокових ефектів у сучасних економічних умовах не повинні бути основними напрямками розвитку металургії.

В даний час існує безліч методів та інструментів, здатних вплинути на структуру, динаміку, спрямованість та інноваційну складову функціонування металургії. Грамотний вибір методів та їх збалансоване поєднання дозволять забезпечити планомірне досягнення встановлених пріоритетів у галузі підвищення ресурсної ефективності виробництв, створення високотехнологічних робочих місць та забезпечення інноваційного вектора розвитку. При цьому важливо розуміти, що ефективний шлях реалізації економічної політики розвитку металургії

має як спиратися на загальноприйняті принципи, так і враховувати сучасні тенденції, зокрема напрями, пов'язані зі стійким розвитком, що передбачають орієнтацію не лише на досягнення комерційних ефектів, а й на забезпечення необхідного рівня розвитку екологічних та соціальних параметрів.

Висновки. Сьогодні назріла необхідність «перезавантаження» вітчизняної економічної політики розвитку металургії, розробки нових інструментів, методів та форм її реалізації з урахуванням встановлених стратегічних пріоритетів та завдань, до яких віднесено такі:

- входження України до світових економік;
- розвиток науки та інновацій у металургії;

– формування економіки високопродуктивного експортно-орієнтованого сектора на рівні металургії;

– підвищення показників продуктивності праці (темпи зростання не повинні бути нижче 5% на рік);

– збільшення показників ресурсної ефективності.

Послідовне досягнення зазначених цільових пріоритетів у кінцевому підсумку дозволить забезпечити стаке зростання економіки держави в середньо- та довгостроковій перспективі, у тому числі за рахунок прискорення технологічного розвитку та переходу на принципи стійкості щодо забезпечення балансу економічних, соціальних та екологічних інтересів.

Список використаних джерел:

1. Большаков В.І., Тубольцев Л.Г. Чорна металургія і національна безпека України. *Вісник НАН України*. 2014. № 3. С. 48–58.
2. Горянська Т.В. Конкурентні позиції експортоорієнтованих секторів економіки України. *Економіка промисловості*. 2012. № 1–2. С. 138–141.
3. Козенков Д.Є., Цимбалюк О.В. Аналіз стану чорної металургії України: сучасні проблеми та шляхи розвитку. *Ефективна економіка*. 2013. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2225>
4. Плавшуда К.В. Державне програмування розвитку металургійного комплексу України. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2013. № 2 (13). С. 211–219.
5. Хаустов В., Вагнер В. З чого починалося і що маємо? *Дзеркало тижня*. 2019. Вип. 11. URL: https://dt.ua/promyshliennost/metalurgiya-ukrayini-306344_.html

References:

1. Bolshakov, V. I., Tuboltsev, L. H. (2014) Chorna metalurhiia i natsionalna bezpeka Ukrainy [Ferrous metallurgy and national security of Ukraine]. *Visnyk NAN Ukrainy*, vol. 3, pp. 48–58.
2. Horyanska, T. V. (2012) Konkurentni pozytsii eksportoorientovanykh sektoriv ekonomiky Ukrainy [Competitive positions of export-oriented sectors of the economy of Ukraine]. *Ekonomika promyslovosti*, vol. 1–2, pp. 138–141.
3. Kozenkov, D. E., Tsymbalyuk, O. V. (2013) Analiz stanu chornoj metalurhii Ukrainy: suchasni problemy ta shliakhy rozvytku [Analysis of the state of ferrous metallurgy of Ukraine: modern problems and ways of development]. *Efektivna ekonomika*, vol. 8. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2225>
4. Plavshuda, K. V. (2013) Derzhavne prohramuvannia rozvytku metalurhiinoho kompleksu Ukrainy [State programming of the development of the metallurgical complex of Ukraine]. *Visnyk Natsional'noho universytetu "Yurydychna akademiya Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho"*, vol. 2 (13), pp. 211–219.
5. Haustov, V., Wagner, V. (2019) Z choho pochynalosia i shcho maiemo? [Where did it start and what do we have?]. *Dzerkalo tyzhnya*, vol. 11. Available at: https://dt.ua/promyshliennost/metalurgiya-ukrayini-306344_.html